

พระเจ้าอโศกมหาราช

กับ

พระพุทธศาสนาในอินเดีย

อ.อนุภากร

พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์โมริยะ ประเทศอินเดีย นับว่าเป็นกษัตริย์ที่มีบทบาทต่อพุทธศาสนาในอินเดียเป็นอย่างมาก พระองค์เป็นผู้ส่งเสริม ทำนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง บทบาทของพระองค์จึงเป็นที่น่าสนใจมาก ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ประวัติของพระเจ้าอโศกมหาราชมีที่มาหลายแห่งดังต่อไปนี้ :-

1. อโศกอวทาน เป็นประวัติของพระเจ้าอโศกในตำนานสันสกฤต ซึ่งกล่าวถึงประวัติของอโศกว่าเป็นโอรสพระเจ้าพินทุसार อันเกิดจากนางพราหมณี สนมเอก มีอนุชาร่วมครรรค์องค์หนึ่งชื่อวิตะโศก พระเจ้าพินทุसारมีโอรสและธิดามากมาย แต่ทรงโปรดปรานเจ้าชายสุสิมามากที่สุดเพราะเป็นโอรสอันเกิดจากเอกอัครมเหสี และมีฐานะเป็นชายธูของอโศก พระเจ้าพินทุसारตั้งใจจะให้เจ้าชายสุสิมาเป็นกษัตริย์แทน จึงแต่งตั้งอโศกเป็นอุปราชครองอุชเชนี หลังจากทีอโศกได้แสดงความสามารถในการทำสงครามกับนครดักศิลาสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อมิให้อโศกเป็นที่กีดกันเจ้าชายสุสิมา ต่อมานครดักศิลาเกิดขบถขึ้นอีก พระเจ้าพินทุसारจึงรีบส่งเจ้าชายสุสิมาไปปราบแต่ยังไม่ทันสำเร็จ พระเจ้าพินทุसारก็เกิดประชวรหนักจึงคิดที่จะส่งอโศกไปรบแทนเจ้าชายสุสิมา แต่พวกเขาบดเข้าข้างอโศก ให้อโศกแกล้งทำเป็นป่วยหนักไม่สามารถนำทัพไปได้ แล้วเสนานัดนำอโศกเข้าทูลขอให้ทรงแต่งตั้งอโศกเป็นกษัตริย์สืบต่อไป พระเจ้าพินทุสารทรงพระพิโรธมากถึงกับเสด็จสวรรคต เสนาบดีทั้งปวงถวายราชสมบัติแก่อโศก เจ้าชายสุสิมารู้ข่าวจึงเสด็จนำทัพมาตีนครปาฏลิบุตร อโศกแต่งอุบายล่อลวงเจ้าชายสุสิมาได้สำเร็จซึ่งอโศกนั้นมีอธยาชัยโหดร้ายมากฆ่าข้าราชการที่กระด้างกระเดื่องเสีย 500 คน

ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง ครั้งหนึ่งอโศกมีคำสั่งให้บำรุงรักษาต้นอโศกเพราะเห็นว่ามีความเหมือนพระองค์พวกนางกำนัลไปหักรานต้นอโศกเล่น อโศกจึงลงโทษจับนางเหล่านั้นเผาไฟเสียทั้งเป็น

2. มหาวิงสะ กล่าวถึงประวัติอโศกในตำนานบาลีว่า พระราชมารดาของอโศกทรงพระนามว่า ศิริธรรมา อโศกมีอนุชาร่วมมารดาอยู่องค์หนึ่งทรงพระนามว่า ดิสสะ ต่อมาเมื่ออโศกเติบโตใหญ่ขึ้นได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุปราชครองเมืองอวันตี เมื่ออโศกเดินทางถึงเมืองเวทิสก็ได้ธิดาของเวทมานกเศรษฐีเป็นมเหสี ผู้ซึ่งให้กำเนิดเจ้าชายมหินทร์และเจ้าหญิงสังฆะมิตา เมื่อพระเจ้าพินทุสารประชวรใกล้สวรรคตได้ส่งมอบราชสมบัติแก่อโศก เจ้าชายสุมนโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าพินทุสารจึงได้นำทัพพร้อมด้วยอนุชาต่างมารดาอีก 98 องค์ มาแย่งราชสมบัติอโศก แต่ถูกอโศกจับสำเร็จโทษเสีย แล้วจึงตั้งเจ้าชายดิสสะเป็นอุปราช

3. ชินกาลมาลีปกรณ์ ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงพระเจ้าอโศกว่า พระเจ้าอโศกเป็นโอรสพระเจ้าพินทุสารกับพระนางสุธัมมาเทวี ผู้เกิดในวงศ์โมริยะ เป็นราชนัดดา (หลาน) พระเจ้าจันทรคุปต์ผู้สถาปนาวงศ์โมริยะ เกิดเมื่อ 304 ปีก่อนคริสตกาล พระเจ้าอโศกเสวยราชสมบัติก่อน ราชภิเษก 4 ปี ครั้นล่วง 4 ปีไปแล้วจึงได้ราชภิเษกเป็นเอกราชทั่วชมพูทวีปตรงกับปีพระศาสนาปรินิพพานแล้วได้ 218 ปี

4. ศิลจารึกของพระเจ้าอโศก กล่าวถึง การเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาว่าแต่เดิมพระเจ้าอโศกนับถือศาสนาพราหมณ์ตามพระเจ้าพินทุสารพระราชบิดา เมื่อพระเจ้าอโศกได้ราชสมบัติ พระองค์ได้แผ่แสนยานุภาพเข้าสู่แคว้น

ต่าง ๆ จนได้เป็นมหาอาณาจักร เมื่อ พ.ศ.286 พระองค์ได้ยกทัพไปตีอาณาจักรกาลิงค์ ซึ่งมีนครหลวงชื่อ ทันทปุระ ในสมรภูมิกษัตริย์จะถูกล้อมตายต่อหน้าพระองค์กว่าแสนคน พระองค์ได้เห็นเลือดท่วมกบิบบ้า ทั้งศพคนและสัตว์นอนตายเกลื่อนกลาด ในขณะที่ทหารของพระองค์ทุกเหล่ากำลังโห่ร้องกึกก้องเพราะชัยชนะ พระองค์ได้แต่ทอดถอนใจแล้วปลดธนูและดาบลงสู่พื้นดิน พระองค์รู้สึกสะเทือนใจมากแล้วก็ยกมือทั้งสองประนมขึ้นเหนือศีรษะแล้วประกาศก้องกลางสมรภูมิจึงว่า

"ตั้งแต่นี้ต่อไป เราผู้มีนามว่า "อโศก" ขอวางธนูและดาบ จะไม่ยอมขึ้นรถและม้าศึกอีกเลย..."

ในศิลาจารึกตอนหนึ่งกล่าวถึงคำประกาศของพระเจ้าอโศกในครั้งนี้ว่า

"ในสงครามกาลิงค์คราวนี้ ข้าได้เห็นคนจำนวนมากกว่าแสนถูกประหารชีวิต คนเหล่านี้มิใช่ทหาร หลังจากนั้นก็รู้สึกเสียใจกับการกระทำครั้งนี้ แล้วเริ่มมุ่งหาธรรมะ เริ่มฝึกฝนในธรรมะ เพราะข้าประจักษ์แล้วว่า ชัยชนะอันสูงสุดนั้น มิได้เกิดจากแสนยานุภาพใด ๆ แต่ต้องเป็นชัยชนะโดยธรรมซึ่งจะรับผลคือความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ข้าจึงขอประกาศว่าบรรดาบุตรหลานของข้าจงทำแต่กรรมวิชัยอย่าทำยุทธวิชัยเลย"

หลังจากนั้นพระองค์ก็เดินทางเข้าสู่ราชธานีแห่งแคว้นกาลิงค์อย่างสงบเงียบ และหลังจากที่ได้ทรงแต่งตั้งเจ้าชายองค์หนึ่งแห่งแคว้นกาลิงค์ให้ครองราชย์ต่อไปแล้ว พระองค์ก็ได้นำทัพกลับนครปาฏลีบุตร

วันรุ่งขึ้นขณะที่พระองค์ยืนอยู่ที่ปราสาทชั้นบนได้ทอดพระเนตรเห็นสามคนรูปหนึ่งชื่อ นิโครธสามเณรออกบิณฑบาตด้วยอาการสำรวมคน มีอินทรียี่สิบตัวนำเลื้อนโสมจึงได้นิมนต์เข้าไปในพระราชมณเฑียร นิโครธสามเณรจึงได้แสดงธรรมแก่พระเจ้าอโศก ธรรมที่แสดงในครั้งนั้นมีดังนี้ :-

- 1. เรื่องความแก่ ความเจ็บ ความตาย ว่าทั้งสามอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไรกัน มีอำนาจย่ำยีบีบบั่นมนุษย์โลกให้อินยอมโดยไม่มีทางเลือก ไม่มีทางหลีกเลี่ยง

2. เรื่องค้นหา ว่าทุกคนเป็นทาสของค้นหา อันได้แก่ กามค้นหา ภวค้นหา และวิภวค้นหา และยังกล่าวถึงระดับของค้นหาคือวิสัตติถาตัมหาและวัฏฏมุลภาตัมหา

3. อาการของความไม่ประมาท คือระวางมิให้กำหนดในอารมณ์อันนำกำหนด ระวางใจมิให้ขัดเคืองแม้อารมณ์อันนำขัดเคือง ระวางมิให้หลงแม้อารมณ์อันนำหลง ระวางมิให้มัวเมาในอารมณ์อันนำมัวเมา

หลังจากที่ได้ฟังธรรมะจากนิโครธสามเณรแล้ว พระเจ้าอโศกรู้สึกร่มเย็นเหมือนคนที่ฝ่าโคลนทรายในยามเที่ยงได้นั่งพักใต้ร่มไม้อันร่มรื่น

หลังจากนั้นพระเจ้าอโศกได้ให้สาวสวดไปอาราธนาพระโมคคัลลีบุตรมหาเถระซึ่งพำนักอยู่ในอุธิตังคบรรพต เพราะพระองค์เคยฟังเกียรติคุณของพระโมคคัลลีบุตรว่า เป็นผู้มึสติลบริสุทธิ สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เป็นพหูสูตรเล่าเรียนพระพุทธานุมาตมากรมมหาเถระได้ทราบเรื่องโดยตลอดจากสาวสวด แล้วมาสู่พระราชนิเวศน์และสอนธรรมะแก่พระเจ้าอโศกดังต่อไปนี้

- 1. ความจำเป็นในการนับถือศาสนา
- 2. ความจำเป็นในการบวช
- 3. กรรม
- 4. กฎแห่งกรรม
- 5. การเกิดใหม่

หลังจากที่ได้ฟังธรรมะเรื่องกฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่จากพระโมคคัลลีบุตรมหาเถระแล้ว พระเจ้าอโศกรู้สึกประทับใจมาก พระองค์ลดองค์ลงจากเก้าอี้ที่ประทับแล้วกล่าวปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะต่อหน้าพระโมคคัลลีบุตร

เมื่อพระเจ้าอโศกได้ทรงปฏิญาณพระองค์นับถือพุทธศาสนาแล้วพระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะอย่างแท้จริง เว้นการควรเว้นประพฤติ ทรงทำนุบำรุงศาสนาและสมณพราหมณาจารย์ทั่วอาณาจักร ให้สิทธิเสรีภาพแก่ราษฎรทุกคนในการเลือกนับถือศาสนา

พระองค์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากดั่งจิวึก

เสาศิลาในเนปาลมีข้อความว่า

"พระเจ้าปิยทัสสี (พระเจ้าอโศก) หลังจากทรงเป็นกษัตริย์ผู้เรืองอำนาจมาแล้ว 14 ปี ทรงสถาปนาพระสถูปของพระโกนาคมพุทธเจ้าเพิ่มเติมเป็น 2 สถูป เมื่อวันที่ 24 แห่งรัชสมัยได้เสด็จมาสักการบูชาด้วยพระองค์เอง..."

เสาศิลาจารึกอีกต้นหนึ่งในแถบเดียวกัน เป็นเสาศิลาซึ่งพระเจ้าอโศกโปรดให้สร้างขึ้นในสวนลุมพินีวัน สถานประสูติของพระพุทธองค์มีข้อความว่า

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักแห่งทวยเทพราชภิเษกแล้ว 20 ปี ได้เสด็จมานมัสการด้วยพระองค์เอง ณ ที่..."

หลักการปกครอง

เนื่องจากพระเจ้าอโศกเลื่อมใสในพุทธศาสนามาก พระองค์จึงได้นำ**หลักธรรมวินัย**ในพุทธศาสนามาประยุกต์เป็นนโยบายการ**ปกครองรัฐ** คือปกครองแบบธรรมวินัยคือธรรมเป็นใหญ่ **วินัยคือชัยชนะโดยธรรมะ** พระองค์ทรงตระหนักว่า **ชัยชนะ**ที่แท้จริงไม่ใช่ชัยชนะอันเกิดจากเดชานุภาพ **เพราะ**ชัยชนะดังกล่าวจะมีอิทธิพลดำรงอยู่ที่**เพียงชั่วกาลอายุ**ของบุคคล และมีอยู่เสมอที่อานุภาพนั้น ยืนยงไม่ถึงชั่วชีวิตเสียด้วยซ้ำ แต่ในประการตรงกันข้าม **ชัยชนะอันเกิดจากคุณานุภาพโดยธรรมจักร**เป็นชัยชนะอัน**ยืนยง คงทนตลอดชั่วกาลปาวสานทีเดียว** พระองค์ได้รับการ**ดลบันดาลใจจากเรื่องราวธรรมจักรพรรดิราช**ในพระสูตรของ**พระพุทธศาสนา** จึง**ปฏิบัติพระองค์**เป็นพระธรรม**จักรพรรดิราช**และ**ทรงประกาศความรู้สึก**ไว้ในศิลาจารึกดังนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ทรงปรารถนาความไม่ประทุษร้ายในสรรพสัตว์ ความสังวรตน ความประพฤติดมฺ่าเสมอและความสุภาพ และโดยประการนั้นพระเจ้าอยู่หัวได้พิจารณาประจักษ์แล้วว่า**ธรรมวินัยคือชัยชนะโดยธรรม**นับเป็นชัยชนะอันสูงสุด **พระเจ้าอยู่หัว**ได้ทรงรับผลสำเร็จในชัยชนะดังกล่าวสืบต่อ

กันมิรู้สิ้น พระราชโองการโดยธรรมนี้ โปรดเกล้าให้จารึกไว้ก็เพื่อประสงค์ให้พระราชบุตร พระราชนัดดา และพระราชปนัดดาทั้งองของข้าทราบบถึงชัยชนะที่แท้จริงมีแต่ชัยชนะโดยธรรมานุภาพเท่านั้น..."

นอกจากนี้พระเจ้าอโศกทรงเห็นว่า การที่จะปกครองบ้านเมืองต้องยึดหลักความจริงเป็นใหญ่ มิได้ยึดหลักประชามิติ การที่จะยึดหลักความจริงก็ต้องสร้างประชาชนให้มีการศึกษา

พระองค์ได้นำหลักธรรมในมงคลสูตร สิกาลอวาทสูตร ประกาศให้เป็นวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนต้องปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ทรงขอร้องให้ปฏิบัติตามพาลกสูตร และโมเนยสูตรมาในยุคทศนิกาย

พระองค์ได้ตรัสออกกฎหมายว่า **ภิกษุรูปใดมีเจตนาไม่สุจริตก่อเหตุทะเลาะวิวาทในวัดให้สึกผู้นั้นเสีย**

อุทิศตนเป็นธรรมทาส

1. ทรงเริ่มขบวนการธรรมยาศรา โดยเสด็จเป็นตัวอย่าง ในศิลาจารึก กล่าวว่า **แต่ก่อนนี้**ราษฎรทั้งหลายจะได้ยินแต่เสียงยุทธเกร์ เสียงช้าง เสียงม้า เสียงไล่หัดัง ศาสดารวูกระหอบกัน **ครั้นมาบัดนี้**ราษฎรทั้งหลายจักได้ยินแต่เสียงธรรมเกร์แทน มีแต่เสียงเชิญชวนไปฟังธรรมเชิญชวนให้ปฏิบัติธรรม

2. ทรงเริ่มการสังคมสงเคราะห์ พระองค์ทรงสร้างโรงพยาบาลสำหรับคนและสัตว์ สร้างโรงเรียนคนทุพพลภาพ คนชรา เด็กอนาถา ทรงขุดบ่อน้ำสาธารณะทั่วประเทศ สร้างโรงงาน ทำบุญตักบาตรทุกวัน

3. ทรงตั้งเจ้าหน้าที่กวาดขันการปฏิบัติธรรม เรียกว่า **"ธรรมมหาอำมาตย์"** มีหน้าที่ตรวจสอบความประพฤติของข้าราชการ และชักชวนประชาชนให้มุ่งปฏิบัติธรรม

4. การประพาสเพื่อธรรม ในพระราชกำหนดที่ 8 มีจารึกว่า **"ในอดีตกาลพระเจ้าเทวานัมปิยะ**ทั้งหลายได้เคยเสด็จประพาสเพื่อความสำราญ ในการประพาสนั้นก็ทรงกระทำกันคือ การล่าสัตว์ และความรื่นเริงสนุกอย่างอื่น ๆ อีก"

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสี ผู้เป็นที่รักของทวยเทพ พระองค์ปัจจุบัน ภายหลังรับราชาภิเษกได้ 10 ปี พระองค์เสด็จไปพุทธรักษา และจาริกเพื่อความรู้ยิ่ง ตั้งแต่ นั้นเป็นต้นมาก็ได้เกิดการประพาสเพื่อธรรมขึ้น การประพาสเพื่อธรรมนี้ มีการเยี่ยมชมสนทนาธรรมต่าง ๆ และถวายข้าวของเงินทอง ตลอดจนการเยี่ยมชมราษฎรตามท้องถิ่นชนบท และสั่งสอนพระธรรมแก่เขา มีการเปิดธรรมสาธกงานขึ้นด้วย ..."

5. ทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม พระเจ้าอโศก ประกาศห้ามการฆ่าสัตว์บุชายัญ ห้ามเลี้ยงคูปล้ำเสื่อแสดง ความยินดี ห้ามเชื่อโชคลาง ดังศิลาจารึกว่า ที่นี้ห้ามฆ่า สัตว์บุชายัญ ห้ามการรื่นเริงเลี้ยงเหล้าชนสัตว์ ..."

ปรากฏในปีที่ 13 หลังราชาภิเษก พระเจ้าอโศก เริ่มกินผัก

6. เลิกพิธีที่ต้องให้ปฏิบัติธรรม พระองค์ให้ราษฎร ประกอบมงคล อันประกอบด้วยธรรมเช่น การปฏิบัติอย่างดีต่อทาสและคนรับใช้ การเชิดชูยกย่องครูบาอาจารย์ ฯลฯ

7. อบรมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน พระองค์ตรัสว่า ไม่มีทานใดมีผลเทียบเท่าการให้ธรรมทาน และการเป็นญาติมิตรกันโดยธรรมทาน จากการกระทำเช่นนี้ ย่อมมีการกระทำอื่นที่ชอบอีกตามมา

8. แผ่นดินรณานุกาฬแก่หัวเมืองประเทศชายแดน พระองค์ทรงประกาศแก่บรรดาข้าหลวงผู้ปกครองชนเผ่าต่าง ๆ ชายแดนอาณาเขตให้ทราบพระราชนิยามว่า จะต้อง ปกครองชนเผ่าชายแดนอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้น กิตติศัพท์ ก็แพร่เข้าไปถึงโดยเร็วในแว่นแคว้นอื่น ๆ ที่อยู่ติดเนื่องกัน ทราบพระราชประสงค์โดยถ่องแท้ ไม่ต้องหวาดหวั่น อีกต่อไป ดังศิลาจารึกว่า

ถ้า (ข้าหลวงจกถามว่า) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการอย่างไรแก่เราเกี่ยวกับในชายปลายแดนที่ ปราบปรามยังไม่ราบคาบ ข้าก็จักตอบว่า สมเด็จพระเจ้า อยู่หัวมีพระราชประสงค์ว่า เขาเหล่านั้นไม่พึงหวาดหวั่น ข้า เขาเหล่านั้นควรปลงใจเชื่อมั่นในข้า และรับความสุข สบายจากข้า มิใช่รับความทุกข์โศก... ข้าปรารถนาว่าชน

เหล่านั้นควรจะปฏิบัติธรรมและรับผลจากการปฏิบัติธรรม นั้นทั้งในภพนี้และภพหน้า ... สูเจ้า (เหล่าข้าหลวง) จง พยายามปฏิบัติตามโองการของข้าให้บรรลุดตามจํานงค์หมาย เกิด..."

9. สร้างพระสถูป 84,000 องค์ ในตำนานฝ่าย บาลีและสันสกฤตกล่าวตรงกันว่า พระเจ้าอโศกโปรดให้สร้าง พระสถูปเจดีย์ 84,000 องค์ ทั่วพระราชอาณาจักร ลักษณะ สถูปมักสร้างเป็นอิฐและศิลา ทำเป็นรูปทรงบาตรคว่ำตั้ง อยู่บนฐานสี่เหลี่ยม โดยรอบฐานมีที่เดินทำประทักษิณได้ ส่วนบนองค์สถูปก็สร้างเป็นฐานสี่เหลี่ยมคล้ายกับจะให้ เป็น บัลลังก์แล้วสร้างเป็นฉัตรปกไว้บนบัลลังก์นั้นอีกต่อหนึ่ง รอบสถูปมีบริเวณก็ให้ทำเป็นรั้วเขตล้อมรอบและสลักศิลา เป็นรูปเรื่องพระพุทธรูปประวัติหรือเรื่องราวในชาดก

10. ดยสังคายนา เรื่องพระเจ้าอโศกทำดยสังคายนา เป็นเรื่องราวปรากฏในปกรณ์บาลีไม่มีในฝ่าย สันสกฤตเลย มหาวังสะได้ให้ความละเอียดเกี่ยวกับมูลเหตุ ของดยสังคายนาว่า

ในปีที่ 8 จำเดิมแต่พระเจ้าอโศกเสวยราชย์มา หมู เดียรดีย์ปราศจากลาภสักการะ พวกมันมุ่งห่มคูกิกิขุบวช ปลอมเข้ามาอยู่กับคณะสงฆ์มีจำนวนมากกว่ามากและมา แสดงลัทธิธรรมให้ผิดคล่องพระราชบัญญัติกระทำให้สงฆ มณฑลยุ่งเหยิง แดกสามัคคีด้วยสันธรรมปฏิรูปนั้น ถึงกับ สงฆ์ได้ลงอุโบสถสังฆกรรมอยู่ถึง 7 ปี ครั้นในพรรษาที่ 7 พระเจ้าอโศกจึงโปรดให้อำมาตย์ผู้หนึ่งให้ถือรับสั่งไป ระวังอธิภรณ์ยังคณะสงฆ์ อำมาตย์ผู้นั้นทำเกินคำสั่งคิดเมื่อ ไปว่ากล่าวให้สงฆ์ทำอุโบสถไม่ได้ผล เพราะภิกษุฝ่ายสัมมา ทิฎฐิอ้างว่า ไม่อาจปลงใจจะทำสังฆกรรมร่วมกับเหล่า เดียรดีย์ อำมาตย์นั้นก็ฆ่าภิกษุที่ขัดขืนเสีย 2-3 องค์ จน พระตีสละอรหันต์ผู้เป็นอนุชาของพระเจ้าอโศกต้องลุกขึ้น จากอาสน์ของท่านมานั่งขัดขวางอำมาตย์ผู้นั้น อำมาตย์ผู้นั้นจึงเกรงกลัวกลับมาทูลเรื่องราวกับพระเจ้าอโศก พระเจ้า อโศกเกิดไม่สบายพระทัย กล่าวปาปกรรมที่อำมาตย์ฆ่าฟัน ภิกษุจะพลอยได้แก่พระองค์ จนถึงกับต้องไปอาราธนาอัญ เชิญ พระโมคคัลลีนุตรตีสละเถระมาตัดสิน... พระเถระ

ได้ทำลายข้อกังขาและความวิปริตสารของพระเจ้าอโศกว่าการฆ่าฟันภิกษุเป็นบาปเฉพาะของอำมาตย์เท่านั้นเพราะทำเกินคำสั่ง...

หลังจากนั้นพระเจ้าอโศกก็โปรดให้ประกาศชุมชนสงฆ์มารวมกันที่อโศการาม ให้พระโมคคัลลิตบุดรได้ถามลัทธิธรรมกับสงฆ์ทุกรูป ภิกษุที่เป็นเดียรฉัตรปลอมบวชถูกบังคับให้สึกถึง 60,000 คน ครั้นเมื่อกำจัดภิกษุลักเพศแล้วพระเจ้าอโศกจึงอาราธนาให้สงฆ์ทำอุโบสถสังฆกรรม และพระโมคคัลลิตบุดรตีสสระเถระจึงถือโอกาสทำศดิสสังคายนาโดยราชูปถัมภ์ของพระเจ้าอโศก จำนวนพระอรหันต์ที่ถูกเลือกเข้าชุมนุมทำศดิสสังคายนาถ้วน 1,000 องค์ ณ นครอโศการาม และนครปาฏลีบุตรอยู่ 9 เดือนจึงเสร็จ

11. ธรรมทูตกรรม หลังจากทำสังคายนาครั้งที่ 3 เสร็จแล้ว พระเจ้าอโศกได้จัดส่งสมณฑูตให้นำพระพุทธศาสนาไปสั่งสอนยังนานาประเทศและแคว้นอื่น ๆ ราชนามสมณฑูตที่ปรากฏในปกรณ์บาลีมีดังนี้

1) คณะมัทธันติกะ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นกาศมีระและคันธาระ ปัจจุบันได้แก่ แแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียกินเข้าไปถึงบางส่วนของอัฟกานิสถาน

2) คณะพระมหาเถระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นมคธและแคว้นโกศล ปัจจุบันได้แก่แคว้นไมซอร์และดินแดนแถบลุ่มน้ำโคราวารี อยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย

3) คณะพระรักขิต ไปที่วนวาสีประเทศได้แก่ แคว้นกานราเหนือ ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย

4) คณะพระธรรมรักขิต เป็นฝรั่งชาติกรีก เป็นฝรั่งคนแรกที่บวชในพระพุทธศาสนา ได้ไปถือปริณตภษาบท มีผู้สันนิษฐานว่าเป็นแคว้นชายทะเลเหนือเมืองบอมเบย์ปัจจุบัน

5) คณะมหาธรรมรักขิต ไปที่แคว้นมหาราชฎร์ ปัจจุบันเป็นดินแดนแถบตะวันออกเฉียงเหนือของบอมเบย์

6) คณะมหารักขิต ไปโยนกประเทศ ใน

เอเชียตอนกลางเหนืออิหร่านไปจนถึงเตอร์กี

7) คณะพระมัทธิมะ ไปที่ดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย

8) คณะโสณะและพระอูดคร ไปสุวรรณภูมิ คือตอนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน คือประเทศไทยหรือไม่ก็พม่า

9) คณะพระมหินทรเถระราชโอรส ไปลังกา

อโศกธรรม

ธรรมที่พระเจ้าอโศกทรงประกาศเป็นพระบรมราชโองการนั้น เป็นธรรมสำหรับคฤหัสถ์ที่ตีไว้ทั้งหมด ได้แก่

1. ห้ามฆ่าสัตว์เพื่อบูชายัญ
2. ห้ามชุมชนเลี้ยงเหล้ากัน
3. การเชื่อฟังบิดามารดาเป็นความดี
4. ความมีใจเอื้อเฟื้อต่อมิตรผู้คุ้นเคย ญาติ และสมณพราหมณ์ เป็นความดี
5. การไม่ประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นความดี
6. รู้จักประหยัดในการใช้จ่ายและหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทเป็นความดี
7. การฝึกตน
8. การชำระใจให้สะอาด
9. ความรู้จักบุญคุณ
10. การผูกไมตรี
11. การมงคลอันประกอบด้วยธรรม คือ การปฏิบัติชอบต่อทาสและคนรับใช้ การยกย่องให้เกียรติแก่ครูบาอาจารย์ มีใจรักในสิ่งมีชีวิตและการให้ธรรมทาน
12. การให้เสรีภาพในทางศาสนา
13. ธรรมเป็นความดี ธรรมคือความพยายามลดความมัวเมาในใจของตนให้น้อยลงทำประโยชน์ให้แก่มิตรอื่นเพิ่มขึ้นให้มาก ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อ ความจริง ความบริสุทธิ์
14. คนที่เห็นกรรมดีที่ตนทำแล้วกล่าวว่า

กรรมดีที่เราได้ทำไว้แล้ว คนมักมองไม่เห็น กรรมชั่วของตน แต่เมื่อเห็นก็กล่าวว่กรรมชั่วเราได้ทำไว้แล้ว กรรมนั้นเป็นกรรมชั่ว การตรวจดูกรรมที่ตนทำไว้แล้วได้เช่นนี้เป็นของทำได้ยาก แต่คนที่คอยสอดส่องดูการกระทำของตนเอง คอยแนะตนว่ การกระทำเช่นนั้นและเช่นนั้นนำไปสู่ความหายนะ กรรมนั้นเป็นกรรมหยาบช้าทารุณ เป็นความโกรธ เป็นความเย่อหยิ่ง การกระทำได้เช่นนี้ย่อมจะนำไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

อโศกธรรม ไม่กล่าวถึงพระเจ้าหรือวิญญาณ ไม่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนา ไม่กล่าวถึง

อนัตตา จะเห็นว่าธรรมะของพระเจ้าอโศกมุ่งประโยชน์ทางสังคม เน้นผลในโลกนี้ ยึดหลัก-ธรรมเป็นมงคล

จะเห็นได้ว่า พระเจ้าอโศกได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการเปลี่ยนนโยบายการปกครองจากยุควิชัยมาเป็นธรรมวิชัย โดยยึดธรรมะของพระพุทธองค์เป็นหลักการปกครองและพระราชกรณียต่าง ๆ อันมากมายที่พระองค์ได้บำเพ็ญ ปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้า เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา เกียรติคุณของพระองค์นั้นสมควรที่ได้รับขนานนามว่เป็น "มหาราช"

เอกสารอ้างอิง

เสถียร โปธินันทะ. 2514. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะภาค 1.สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา.

แสง มนวิฑูร (แปล). 2515. ชินกาลมถลีปกรณ. พิมพ์เป็นอนุสรณในงานศพ นางทองคำ สุวรรณิชกุล.

วทีน อินทสระ. 2512. จอมจักรพรรดิอโศก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.